

ANNA PAWLAK*

PROBLEMY PRZESTRZENNE WYBRANYCH
MAŁYCH MIAST POŁOŻONYCH W STREFIE
TURYSTYCZNO-WYPOCZYNKOWEJ
MAŁOPOLSKI POŁUDNIOWEJSPACIAL PROBLEMS OF CHOOSEN SMALL TOWNS
SITUATED IN THE TOURISTIC AREA OF SOUTHERN
MAŁOPOLSKA

Streszczenie

Małe ośrodki miejskie położone na atrakcyjnych przyrodniczo i kulturowo terenach Małopolski Południowej posiadają duży potencjał rozwojowy związany z funkcją turystyczną i wypoczynkową. Jednak mimo licznych walorów środowiska naturalnego, brakuje właściwego zagospodarowania i wykorzystania atrakcyjnych terenów dla celów rekreacyjnych oraz dostatecznej infrastruktury turystycznej. W obszarach miasteczek występuje wiele problemów przestrzennych związanych z uciążliwościami komunikacji tranzytowej, potrzebami rewitalizacji przestrzeni publicznych, poprawą standardu usług oraz ograniczeniem procesu rozpraszania zabudowy i realizacji zasad ochrony środowiska.

Słowa kluczowe: wartości kulturowe, ochrona krajobrazu, rewitalizacja, rekreacja, wypoczynek

Abstract

Small towns situated in the attractive areas of southern Małopolska possess big development potential connected with recreation and tourism. In spite of many values of natural environment there is lack of the proper arrangement of these areas. The main problems which can be found in space of small towns appear as: transit transport, needs of revitalisation of public spaces, improvement of standard services and rules of environment protection.

Keywords: cultural values, landscape protection, revitalisation, recreation, rest

---

* Dr inż. arch. Anna Pawlak, Instytut Projektowania Miast i Regionów, Wydział Architektury, Politechnika Krakowska.

1. Wstęp

Region Małopolski Południowej posiada bogate zasoby środowiska naturalnego oraz kulturowego stanowiące duży potencjał rozwojowy dla funkcji turystyczno-wypoczynkowej¹. Wykorzystanie tych zasobów stanowi ważny czynnik aktywizacji gospodarczej regionu i podstaw rozwojowych dla malowniczo położonych w dolinach rzecznych i pasmach górskich miasteczek.

We współczesnym świecie rozwój masowego ruchu rekreacyjnego stał się stymulatorem przemian społecznych, gospodarczych i przestrzennych. Konsekwencją tego zjawiska jest aktywizacja obszarów, na których istnieją najkorzystniejsze warunki środowiska naturalnego dla możliwości organizacji funkcji wypoczynkowej i rekreacyjnej. Bogactwo walorów przyrodniczych i liczne miasteczka z unikatowymi zabytkami oraz zasobami wód mineralnych, a ostatnio coraz częściej odkrywanymi złożami geotermalnymi tworzą popularne rejony wypoczynkowe². Tereny te mają duże rezerwy dla rozwoju funkcji turystycznej, ale ich zasoby kulturowe są słabo wykorzystane, a niejednokrotnie jeszcze nieodkryte. W wielu miasteczkach istnieją niewykorzystane możliwości terenowe do realizacji programów rekreacji sprzyjających aktywizacji i korzystnie wpływających na przemiany struktury osadnictwa. Jednym z głównych zadań działalności gospodarczej w rejonach wypoczynkowych jest zachowanie pełnej wartości rekreacyjnej i wybór takich form użytkowania, które nie kolidowałyby z walorami krajobrazowymi i byłyby zgodne z zasadami ochrony przyrody.

2. Skutki przestrzenne procesów urbanizacyjnych

Obserwowany od wielu lat wzrost liczby wyjazdów rekreacyjnych mieszkańców dużych miast wiąże się z zapewnieniem możliwości noclegowych i bogatego zakresu usług, co prowadzi do różnych form zagospodarowania terenów podgórskich. Aktywizacja gospodarcza rejonów wypoczynkowych powoduje określone skutki przestrzenne, dając korzyści ekonomiczne, ale również niekorzystne procesy urbanizacyjne w postaci przeinwestowania i skażenia środowiska³.

Jedną z głównych „dolegliwości” miasteczek jest postępujące z roku na rok rozproszenie zabudowy. W przypadku miast położonych w terenach podgórskich, gdzie malownicze wzgórza otaczają je często niemal ze wszystkich stron ważne jest, aby nowe inwestycje nie niszczyły środowiska przyrodniczego. Dlatego miasto takie powinno mieć ściśle wyznaczone granice zabudowy, a nie tylko obszar administracyjny. Na terenie tym powinna obowiązywać zasada właściwych proporcji, form i gabarytów nowych obiektów odpowiednich do „klimatu” miasteczka. W systemie zagospodarowania rekreacyjnego miasteczka położone wzdłuż dolin rzecznych i u zbiegu traktów komunikacyjnych powinny stanowić bazy służące rozprowadzeniu ruchu turystycznego i stanowiące jego zaplecze usługowe.

Analiza kształtu przestrzennego wykazuje często niewłaściwy kierunek rozwoju tych miasteczek, powodujący wypaczenie zasad urbanistycznych planów i deprecjonowanie wartości przestrzennych. Dowolne budownictwo powstałe w latach 70. i 80. rozbiło wnętrza miejskie różnorodnością form i kubatur niepasujących do tradycyjnych pierzei. Agresywne rozmiarami, wielokondygnacyjne stypizowane bloki mieszkalne rozsadziły skalą tradycyjną niską zabudowę, wprowadzając w małomiasteczkowy krajobraz element uni-

formizacji i monotonii (fot. 1, 2). Historycznie ukształtowana zabudowa mieszkaniowa występuje w małych miastach jako zwarte budownictwo jedno- i wielorodzinne w strefach centralnych oraz indywidualne ekstensywne w strefach obrzeżnych. Naturalne, tradycyjne strefowanie było często zakłócanie. Budownictwo wielorodzinne pojawiło się w strefach obrzeżnych w postaci osiedli ze standardowym typem budynków wielorodzinnych stosowanym powszechnie w wielkomiejskim budownictwie osiedlowym. Powielone fragmenty zabudowy osiedlowej dużych miast pozbawiły harmonii i tożsamości wiele miasteczek.

Fot. 1, 2. Mszana Dolna i Sucha Beskidzka. Wielokondygnacyjne stypizowane bloki mieszkalne wprowadzają element uniformizacji w przestrzeni małych miast

Photo 1, 2. Mszana Dolna and Sucha Beskidzka. Typical many-storeyed habitable buildings create uniformization in the space of small towns

Fot. 3, 4. Maków Podhalański i Mszana Dolna. Wielkoprzestrzenne obiekty handlowe coraz częściej brutalnie wkraczają w pejzaż małomiasteczkowy

Photo 3, 4. Maków Podhalański and Mszana Dolna. Multi structures commercial buildings entrance in brutal way to the landscape of small towns

Jednym z ostatnich zjawisk zaobserwowanych na obszarach małych miast leżących w strefie rekreacyjno-wypoczynkowej jest wprowadzanie w strukturę śródmiejską wielkoprzestrzennych obiektów handlowych. W latach 70. nagminnie było lokalizowanie wielokubaturowych betonowych domów towarowych na zabytkowych rynkach (np. w Zakliczynie, Muszynie), a także budowanie nowych zespołów o funkcji centrotwórczej (np. urząd gminy i dom kultury w Lanckoronie) wyprowadzających życie z rynków miasteczek. Aktu-

alnie problemem jest lokalizacja obiektów handlowych, często zagranicznych inwestorów (np. supermarket TESCO w Mszanie Dolnej), pochłaniających cenne obszary śródmieść miasteczek i wymagających dużych powierzchni parkingowych. Obiekty te przesłaniają widoki na otaczające malownicze wzgórza i wprowadzają dysharmonię w strukturze zabudowy oraz konflikty funkcjonalne (fot. 3, 4).

3. Stan zainwestowania i konflikty przestrzenne wybranych miast

Omawiane miasteczka położone są tak, że dysponują różnorodnymi walorami środowiska, interesującymi zwłaszcza z punktu widzenia potrzeb wypoczynku. Niektóre z nich należą do obszarów podmiejskiej strefy rekreacyjnej Krakowa, np.: Gdów i Dobczyce. Inne, takie jak Maków Podhalański i Sucha Beskidzka to miasteczka, w których walory środowiska stwarzają podstawę do rozwoju funkcji turystycznej jako czynnika przewodniego. Kalwaria Zebrzydowska natomiast wyróżnia się tym, że znaczenie turystyki jest równoważne z innymi dziedzinami gospodarki.

Dobczyce i Gdów to dwa miasteczka o historycznym rodowodzie leżące w strefie weekendowej rekreacji dla aglomeracji krakowskiej. Położenie nad rzeką Rabą, pomiędzy Pogórzem Wielickim a Beskidem Wyspowym sprawia, że turystyka i usługi czasu wolnego mają duże szanse odegrać znaczącą rolę w strukturze dochodów i zatrudnienia mieszkańców.

Rozwój turystyki w Gdowie stał się jednym z głównych priorytetów w celach strategicznego rozwoju gminy. Do 2013 roku nakłady inwestycyjne na budowę i modernizację lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej wyniosą ponad 21 milionów złotych, co stanowi 1/5 ogólnej liczby projektów. Planowane w strategii rozwoju gminy⁴ inwestycje w zakresie turystyki dotyczą obszarów sportu i rekreacji, skupione są w dolinie rzeki Raby w trzech miejscach o łącznej powierzchni ponad 40 ha. W skład tych inwestycji wchodzi: plaże, boiska sportowe, hala sportowa, tor kajakowy, pole golfowe, zbiornik wodny do uprawiania żeglarstwa i sportów motorowodnych⁵, przystań, ścieżki spacerowe i rowerowe. Biorąc pod uwagę obecny stan zainwestowania, jest to milowy krok w kierunku rozwoju i aktywizacji miasteczka jako ośrodka rekreacyjnego.

Dobczyce stanowią dużą atrakcję turystyczną ze względu na ruiny średniowiecznego zamku oraz skansen drewnianego budownictwa ludowego należący do Małopolskiego Szlaku Architektury Drewnianej, a także malownicze jezioro leżące u podnóża wzgórza zamkowego. Korzystne położenie geograficzne w zasięgu strefy metropolitalnej Krakowa, różnorodność ukształtowania terenu, rzeka, duże zalesienie i zabytki są bazą do stworzenia pełnowartościowego ośrodka turystycznego. Dzięki wydzieleniu strefy przemysłowej⁶ nie ma negatywnej ingerencji w krajobraz. Jednak miasto w małym stopniu wykorzystuje walory turystyczno-krajobrazowe i z roku na rok maleje liczba turystów⁷. Istotnym problemem jest brak odpowiedniego zaplecza usług hotelarskich oraz trudności w ukończeniu budowy Regionalnego Centrum Sportowo-Oświatowego jako siedziby ośrodka kultury i sportu. Mankamentem miasteczka jest brak obwodnicy, a co za tym idzie duże natężenie ruchu kołowego przez centrum. Jest to istotny problem, gdyż wzmożony ruch na rynku znacznie obniża rangę zabytkowego wnętrza. Centrum miasta wymaga rewitalizacji i odpowiedniego zagospodarowania jako ośrodka koncentracji życia miejskiego, natomiast

rejon nadbrzeżny Raby i otoczenie Zbiornika Dobczyckiego wymagają zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego.

Następne omawiane dwa miasteczka, czyli Maków Podhalański i Sucha Beskidzka, należą do strefy wypoczynkowej związanej z pasmem Beskidów.

Maków Podhalański położony jest w beskidzkiej części Karpat Zachodnich, w Beskidzie Średnim, zwanym Makowskim. Miasteczko rozbudowało się wzdłuż doliny rzeki Skawy na szlaku drogi karpackiej biegnącej z Bielska-Białej i Żywca w kierunku Tatr i Nowego Sącza. Uwarunkowania przyrodnicze, takie jak: rzeka od strony południowej i zbocza górskie od strony północnej oraz linia kolejowa Kraków–Zakopane wymuszają liniowy rozwój miasta i stanowią znaczące bariery przestrzenne. Bliskość Suchoj Beskidzkiej (ok. 5 km) mającej dobrze rozwiniętą infrastrukturę usługową oraz Zawoi (ok. 13 km) z infrastrukturą turystyczną powoduje, że Maków pozostaje nieco w cieniu tych miejscowości.

Największy rozkwit miasteczka nastąpił w okresie międzywojennym i pierwszych latach powojennych, kiedy to funkcjonowała znaczna liczba pensjonatów, a miejscowość miała wyraźny charakter uzdrowskowo-wypoczynkowy⁸. Specyficzne położenie Makowa w kotlinie górskiej otoczonej wzniesieniami, osłonięcie go od wiatrów halnych i rozległe kompleksy leśne stwarzają mikroklimat korzystny dla leczenia chorób dróg oddechowych i układu krążenia⁹.

Pomimo znacznych walorów klimatycznych i krajobrazowych Maków Podhalański obecnie przeżywa regres i stagnację. Niegdyś prężne i kwitnące miasteczko teraz żyje na uboczu i w uśpieniu. Dużą uciążliwością dla mieszkańców jest trasa przelotowa przechodząca główną ulicą miasta. Jest to droga wojewódzka Żywiec–Zakopane o natężeniu ruchu dochodzącym do 1000 pojazdów na godzinę. Maków ma słabo rozwiniętą infrastrukturę usługową oraz braki w usługach ponadpodstawowych. Duża liczba potoków górskich powodujących często groźne powodzie wymaga regulacji. Miasto nie wykorzystuje dostatecznie atrakcyjnych terenów nad Skawą predysponowanych do celów rekreacyjnych. Maków, który stanowi wygodną bazę wypadową na szlaki turystyczne Beskidu Żywieckiego, posiada niewystarczającą bazę turystyczną¹⁰.

Sucha Beskidzka leży w malowniczej kotlinie w dolinach rzek: Stryszawski i Skawy, na pograniczu Beskidu Makowskiego, Żywieckiego i Małego. Atutami miasta są duże walory krajobrazowe wynikające z położenia miasta w centrum Beskidów oraz jeden z większych kompleksów zabytkowych w województwie małopolskim – renesansowy zamek zwany „Małym Wawelem”.

Miasto jest ważnym węzłem komunikacyjnym o znaczeniu regionalnym, gdzie krzyżują się trasy komunikacji kolejowej i drogowej. Droga wojewódzka Sucha Beskidzka–Żywiec o długości w granicach miasta 4,8 km jest zarazem drogą zbiorczą miejską o natężeniu średnim 6500 pojazdów na dobę. Przy dalszym wzroście natężenia ruchu nastąpi pogłębienie istniejącego już konfliktu związanego z ruchem tranzytowym przechodzącym przez obszar śródmiejski, gdzie ulokowane są główne zespoły usługowo-handlowe wraz z obiektami szkół i administracji. Istnieje potrzeba budowy obwodnicy i wyprowadzenia ruchu na kierunku wschód–zachód poza obszar zabudowy miejskiej, ale napotyka to wiele trudności związanych z warunkami naturalnymi (rzeka) i zainwestowaniem (linia kolejowa).

Obszary o wysokich wartościach kulturowych, takie jak: zespół zamkowo-parkowy i rynek miejski, gdzie występują obiekty wpisane do rejestru zabytków i objęte ochroną konserwatorską charakteryzują się niezadowolającym stanem technicznym. Zabytkowy

kompleks XVI-wiecznego zamku i otaczającego go XIX-wiecznego ogrodu krajobrazowego wymagają kompleksowych remontów i zagospodarowania w celu podniesienia atrakcyjności turystycznej¹¹. Obszar rynku wraz z zabytkowym układem urbanistycznym i historyczną zabudową miejską wymaga modernizacji, odnowienia elewacji i wprowadzenia elementów małej architektury.

W ostatnich latach na terenach potartacznych¹² wzdłuż głównej ulicy miasta pojawiła się nowa zabudowa mieszkaniowo-usługowa. Zwarty kompleks budynków rozciąga się na długość 350 metrów i jest zespołem organicznej zabudowy, wyróżnia się estetyką i kreuje nową tożsamość tej części miasteczka¹³. W efekcie uzyskano atrakcyjną przestrzeń miejską zwaną pasażem, będącą kontynuacją głównego deptaku miejskiego łączącego rejon dworca PKP z rynkiem. Dzięki lokalizacji dużej liczby punktów handlowych i gastronomicznych obszar ten stał się chętnie uczęszczanym miejscem przez mieszkańców i osoby odwiedzające miasto.

Tylko część terenów potartacznych została zagospodarowana i w centrum miasta nadal pozostaje kilkuhektarowy zdegradowany obszar czekający na przeznaczenie pod inwestycje. W sąsiedztwie tego terenu zlokalizowana jest zabudowa wielorodzinna – osiedle składające się z 14 bloków III–V kondygnacyjnych. Na terenie Suchej Beskidzkiej znajdują się trzy duże osiedla zabudowy wielorodzinnej wielkopłytowej¹⁴ tworzącej patologie przestrzenne i szpecące dominanty w krajobrazie górskiego miasteczka.

Kalwaria Zebrzydowska, miasteczko oddalone ok. 35 km od Krakowa, leżące w regionie Pogórza Karpackiego jest jednym z największych ośrodków turystyki pielgrzymkowej w kraju posiadający zespół obiektów zabytkowych wpisanych na listę Światowego Dziedzictwa Kultury i Natury UNESCO. Pochodzący z XVII w. i rozbudowywany w następnym stuleciu kościół i klasztor o.o. Bernardynów oraz zespół 42 kapliczek położonych między górą Żar i Lanckorońską odwiedzany jest przez ponad 1,5 mln turystów w ciągu roku. Pogodzenie potrzeb mieszkańców i dużej liczby osób odwiedzających stanowi jeden z ważniejszych problemów podkreślanych w dokumentach planistycznych o znaczeniu strategicznym przygotowanych w ostatnim czasie dla Kalwarii Zebrzydowskiej¹⁵.

Najważniejszym obszarem wymagającym rewitalizacji jest ścisłe centrum miasta, miejsce gdzie spotykają się drogi mieszkańców i pielgrzymów zmierzających do Klasztoru. Rynek stanowi strefę usług publicznych, reprezentacyjnych oraz związanych z obsługą ruchu turystycznego i razem z głównymi ciągami pieszymi od dworca PKP i PKS wymaga zagospodarowania jako przestrzeń intensywnie użytkowana przez przyjezdnych. Obszar centrum miasta charakteryzuje się niską jakością architektoniczną budynków oraz nieprawidłowym użytkowaniem placu rynkowego spełniającego głównie rolę węzła komunikacyjnego. Przestrzeń rynku to w większości siatka dróg o dużym natężeniu ruchu¹⁶ i niskich parametrach technicznych, które przecinając rynek powodują dezintegrację i degradację ścisłego centrum miasteczka. O braku czytelnego zorganizowania przestrzeni dla użytkownika pieszego i dominacji ruchu kołowego świadczy duża liczba skrzyżowań (9) i to, że plac przed kościołem św. Józefa przeznaczony jest na parking. Główna ulica prowadząca do Klasztoru pozbawiona jest całkowicie elementów małej architektury, takich jak: ławki, oświetlenie, zieleń urządzoną, a przestrzeń dla pieszych wykorzystywana jest na miejsca do parkowania.

4. Podsumowanie

Omawiane małe miasta dysponują różnorodnymi walorami środowiska, interesującymi zwłaszcza z punktu widzenia potrzeb rekreacji. Charakterystyczną cechą jest to, że zabudowa i urządzenia techniczne nie są w dobrym stanie i oczekują na poprawę i adaptację do nowych celów. W miastach tych zachowały się cenne zabytki i potencjał walorów przyrodniczych, które skłaniają do lokowania tam urządzeń rekreacyjnych. Trzeba przy tym wyraźnie zaznaczyć, że w przypadku niewłaściwej lokalizacji i eksploatacji inwestycje związane z ożywieniem ruchu turystycznego mogą spowodować wiele niekorzystnych przemian w środowisku przyrodniczym i kulturowym. Tymczasem system zagospodarowania terenów rekreacyjnych często jest wynikiem możliwości finansowych inwestorów z pominięciem zasad ochrony środowiska, a efekty samowoli budowlanej koncentrują się na terenach o wybitnych walorach krajobrazowych, w dolinach górskich i na widokowych stokach.

Istotnym problemem zaobserwowanym w ostatnich latach jest dekoncentracja usług poza obszar centralny, co wpływa na osłabienie rangi i znaczenia historycznych centrów miejskich. Pojawienie się na terenie miasteczek obiektów handlowych wielkoprzestrzennych w postaci dużych „marketów” wprowadziło dysonans w strukturze i skali istniejącej małomiasteczkowej zabudowy. Dużym problemem jest zjawisko dezintegracji przestrzennej widocznej na rynkach miasteczek położonych na głównych szlakach komunikacji tranzytowej oraz brak zagospodarowania najważniejszych ciągów pieszych łączących główne przestrzenie publiczne.

Przypisy

- ¹ Walory wypoczynkowe ma ok. 23% powierzchni kraju, w tym 18% stanowią tereny wyżynne i górskie.
- ² Rejony wypoczynkowe wraz z ośrodkami miejskimi leżącymi na ich obszarach w zależności od warunków środowiska i możliwości ich zagospodarowania można podzielić na: a) rejony, w których turystyka stanowi podstawową funkcję miasteczka, b) rejony, w których turystyka ma równorzędne znaczenie w stosunku do innych funkcji i c) rejony, gdzie turystyka jest jedynie funkcją uzupełniającą.
- ³ W wielu przypadkach rejony atrakcyjne sezonowo ściągają inwestorów z zewnątrz dostrzegających tzw. szybki pieniąż bez uwzględniania konieczności inwestowania w infrastrukturę ekologiczną i stworzenia możliwości harmonijnego wkomponowania turystyki w lokalne życie społeczno-gospodarcze.
- ⁴ Według Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Gdów 2004–2013.
- ⁵ Na terenach po eksploatacji kruszywa.
- ⁶ Park Przemysłowy powstał w latach 80. jako zapewnienie pracy dla osób wysiedlonych z terenów zalewowych zbiornika.
- ⁷ Według raportu końcowego dotyczącego poziomu rozwoju turystyki w Dobczycach w 2002 r. liczba ta wynosiła ok. 25 tys. osób, a w następnych latach zmalała do 20 tys. osób.
- ⁸ W latach 30. XX w. zbudowano na stoku Łysej Góry ufundowany przez kolej państwową kompleks leczniczo-sanatoryjny dla kolejarzy i ich rodzin. Duży obiekt w stylu modernistycznym funkcjonuje do dnia dzisiejszego, ale sam budynek oraz otoczenie parkowe wymagają rewitalizacji.
- ⁹ Walory klimatyczne i krajobrazowe zostały docenione przed wojną przez lekarzy szwedzkich, a polska elita intelektualna tamtych lat porównywała miasteczko nad Skawą do słynnego włoskiego kurortu, nazywając go polskim Merano.

- ¹⁰ Maków Podhalański dysponuje 370 miejscami noclegowymi, a chłonność turystyczna gminy oceniana jest na 10 tys. osób.
- ¹¹ Rewitalizacja Zamku Suskiego i parku zamkowego oraz rynku znajduje się w projektach priorytetowych realizowanych w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Sucha Beskidzka na lata 2007–2010.
- ¹² Na 10 hektarowym obszarze w centrum miasta do końca lat 70. funkcjonował tartak, a po jego zamknięciu teren ten długo pozostawał pusty. W połowie lat 90. samorząd miasta ogłosił konkurs architektoniczny na zagospodarowanie tego obszaru, w efekcie którego wygrał projekt zakładający zdyscyplinowaną parcelację i oddanie inicjatywy inwestorom pozyskiwanym w wolnej grze rynkowej.
- ¹³ Są to budynki dwu- i trzykondygnacyjne, a każdy budynek ma inną fasadę. W całym zespole nie ma dwóch jednakowych, powtarzających się elewacji, mimo to kompleks tworzy harmonijny zespół zwartej zabudowy.
- ¹⁴ Na obszarze miasta jest 28 bloków z wielkiej płyty.
- ¹⁵ Jak np. „Lokalny Program Rewitalizacji Kalwarii Zebrzydowskiej na lata 2008–2013”, który ma na celu koordynację procesu przemian przestrzennych, społecznych i ekonomicznych w celu przywrócenia ładu przestrzennego wybranych obszarów miasta.
- ¹⁶ Przez Kalwarię przechodzi droga tranzytowa będąca częścią międzynarodowej trasy Cieszyn–Kraków.

Literatura

- [1] Czudec A., *Rola samorządu terytorialnego w zrównoważonym rozwoju regionu górskiego*, Problemy Zagospodarowania Ziemi Górskich z. 49/2003, PAN, Komitet Zagospodarowania Ziemi Górskich, 2003.
- [2] Gzell S., *Miasteczko w krajobrazie podgórskim*, PWN, Warszawa, Łódź 1981.
- [3] Kosiński W., *Aktywizacja turystyczna małych miast*, Monografia 269, Politechnika Krakowska, Kraków 2000.
- [4] Mieszkowski Z., *Problemy kształtowania ośrodków wczasowych w terenach górskich*, Zeszyt Naukowy nr 17, Politechnika Krakowska, Kraków 1975.
- [5] Pawlak A., *Rola planowania przestrzennego w procesie rewitalizacji zabytkowych obszarów miasteczek*, Czasopismo Techniczne z. 2/2005, Wyd. Politechniki Krakowskiej, Kraków 2005.
- [6] Pawlak A., *Efekty przestrzenne inwestycji ze środków unijnych na przykładzie wybranych małych miast Polski Południowej*, Czasopismo Techniczne z. 12/2006, Wyd. Politechniki Krakowskiej, Kraków 2006.
- [7] Ptaszycska-Jackowska D., *Planowanie przestrzenne na obszarach górskich*, Problemy Zagospodarowania Ziemi Górskich z. 42/1997, PAN, Komitet Zagospodarowania Ziemi Górskich, 1997.